

De skjøt flyktninger — skal de straffes?

Mandag begynner den mest kompliserte rettssaken i nyere tysk historie. Fire tidligere østtyske grensevakter står tiltalt for å ha drept Chris Gueffroy (20) under et fluktforsøk over muren 6. februar 1989. Rettssaken

mot dem kommer til å avklare viktige spørsmål. Det foreligger over 300 anmeldelser mot grensevakter fra pårørende til flyktninger som ble drept langs muren fra den ble reist i 1961 til den ble åpnet høsten 1989.

AV
GABRIELE RICHTER,
NTB

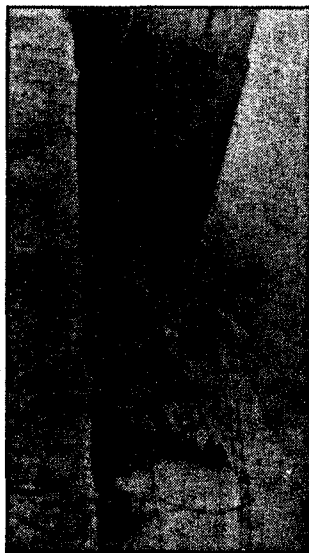
— Saken er den første der retten må avgjøre om dødsskytterne var ansvarlige for drapene, sier Matthias Weckerling i det tyske justisdepartementet. At Sovjetunionen trolig utleverer Erich Honecker i neste uke gjør saken enda mer spektakulær.

— Rettens avgjørelser vil også gi en pekepinn på hvordan man skal gå frem mot Honecker og de andre politikerne som ga ordren til å skyte mot flyktninger, tilfører Weckerling.

200 drept

Omkring 200 mennesker døde under fluktforsøk siden muren ble bygd 13. august 1961. Noen få av dem druknet, ble truffet av selvskuddsystemet eller gikk på en mine. Men de aller fleste av ofrene ble skutt ned av grensevakter. Erich Honecker selv hadde undertegnet ordren om å skyte for å hindre «forbrytelser mot DDRs grenser».

— Grensevaktene var nødt til å skyte, ellers ville de selv blitt straffet. Min klient trodde heller ikke at han gjorde noe galt. Han ble jo sågar belønnet for sin handling, mener advokaten Johannes Eisenberg. Han forsvarer Mike Schmidt, en av de fire tiltalte i Gueffroy-saken. Men ifølge vitneutspørning ble vaktene allerede under opplæringen spurt om de ville skyte på sin egen bror under et fluktforsøk. De som svarte med nei opplevde ingen represalier, de ble satt inn ved den tsjekkiske eller polske grensen. De som svarte ja

DØDEN VED MUREN: Over 200 mennesker omkom eller ble drept under fluktforsøk over muren mellom 1961 og 1989 — her er den unge. Nå ønsker de drepte flyktingenes pårørende at dem som skjøt dem, skal straffes.
(Foto: NTB-arkiv)

fikk tjenestegjøre ved muren.

— Dødsskytterne var fullt klar over rekkevidden. Alene det faktum at de etter hvert dødsfall fikk ordre om å fjerne alle spor var nok til å vise dem det forkastelige i handlingen, sier Uta Sölster fra Berlins byregjering.

Nylig påtok fire tidligere kommandanter ved den tysk-tyske grensen seg ansvaret for dødsfallene. I et brev til den tyske nasjonalforsamlingen ber eks-generalene

om at den «fritar dødsskytterne fra strafferettslig forfølgelse for handlinger i tjenesten ved grensen». Kommandantenes hovedargument er «at soldater over hele verden på samme måten har utført ordre uten å bli straffet for det.» Nå må tysk rettsvesen ta stilling til om kommandantene skal på anklagebenken i stedet for de menige som skjøt.

Hva med Honecker?

Det mest prinsipielle spørsmål som må tas stilling til under Gueffroy-saken er hvilken lov som skal anvendes. Ifølge tysk grunnlov kan en lov ikke gis tilbakevirkende kraft. Med andre ord, fordi grensevaktene ikke handlet ulovlig etter DDR-statens lover kan de heller ikke bli straffet i dagens Tyskland. Men også her har påtalemyndigheten funnet en utvei. I 1966 godkjente DDR nemlig FN's menneskerettigheter. Og her heter det at «alle har rett til å forlate et land, inklusive sitt eget.»

Hvilken lov som skal anvendes i Gueffroy-saken vil også bli avgjørende for en eventuell rettssak mot Honecker & co.

Det tyske folk er ifølge meningsmålinger stort sett samlet om kravet at Honecker må straffes. I spørsmålet om grensevaktens skyld er landet nærmest delt i to. De fleste vesttyskerne krever at de som skjøt skal straffes. Mange østtyskere sier derimot at det vil være urettferdig å dytte ansvaret over på de små som bare gjorde sin plikt.

Skandalepressen fråtser

— Vi har fått mer enn 2.000 brev fra folk som mener at vaktene må frikjennes. Mange skriver at bare

tidligere DDR-borgere kan skjønne at hvem som helst kunne ha kommet i en lignende situasjon, sier Peter Saller, redaktør i det østtyske magasinet «Super Ilu».

Skandalepressen utnytter den følelsesladde saken, den værre økte opplagstall. Tysklands mest kjente forsvarer Rolf Bossi er betalt av «Super Ilu» for å ta saken til Peter Schmidt, grensevaktens som har størst sjanse for å bli frikjent.

— Vi gjør det selvfølgelig ikke bare for å være snille, medgir Saller. — Men samtidig mener vi at Schmidt og de andre er uskyldige. De er jo ofre for det samme politiske system som de menneskene som ble drept ved muren.

Moren til den drepte, Karin Gueffroy, fikk aldri økonomisk hjelp. Myndighetene var heller ikke til særlig hjelp i hennes leting etter dødsskytternes navn. Hun har stiftet stor gjeld for å kunne betale honoraret for sin østtyske advokat. — Uten ham hadde jeg aldri klart å samle nok bevismateriale mot drapsmennene.

Pinlig for DDR

Etter drapet på Chris i februar 1989 gjorde det østtyske sikkerhetspolitiet Stasi alt for å fjerne sporene etter den pinlige affæren. Noen måneder i forveien hadde Erich Honecker offisielt erklært at det ikke fantes noe «Schiessbefehl» — ordre om å skyte mot flyktninger. Og som synlig tegn på DDRs godvilje var selvskuddsystemet ved muren blitt fjernet.

— Stasi gjorde en god jobb, sier Karin Gueffroy bittert. — Det eneste som i dag eksisterer etter Chris er en fødsels- og dødsattest.